№ 86: ВИБОРИ І ЇХ НАСЛІДКИ

Зустрітися з реальністю

ПАПА ФРАНЦИСК

29 ЛИСТОПАДА 2021

Фрагмент енцикліки Папи Франциска «Fratelli tutti» («Усі — брати») про братерство й соціальну приязнь.

Фото: Roman Kraft

31. У цьому світі, що мчить без спільної для всіх мапи, панує атмосфера, у якій «відстань між сліпим прагненням власного добробуту і спільним щастям людства дедалі зростає — аж так, що здається, наче між індивідом і людською спільнотою пролягла прірва. […] Бо ж одна річ —

почуватися змушеними жити поруч із іншими, а зовсім інша — цінувати багатство та красу зерен спільнотного життя, які потрібно знаходити і плекати разом»[1]. Технологічний прогрес триває безупинно, але «було б добре, якби розвиток науково-технічних інновацій супроводжували дедалі більші рівність і соціальна залученість! Як добре було б, якби, відкриваючи нові далекі світи, ми наново відкривали й потреби братів і сестер на нашій орбіті!»[2]. […]

Ілюзія комунікації

42. Парадоксально, але поки закритість і нетерпимість зростають, ізолюючи нас від інших, дистанція між людьми зменшується — навіть зникає — аж настільки, що особа втрачає право на приватність. Усе перетворюється на своєрідне видовище, за яким можна попідгледжувати, за яким можна стежити — життя потрапляє під постійний контроль. У цифровій комунікації прагнуть показати усе, і кожна людина перетворюється на об'єкт спостереження для тих, хто воліє нишпорити, зривати покрови й розпускати плітки, часто анонімно. Повага до інших розпадається на друзки, і навіть відкидаючи, ігноруючи або тримаючи когось на відстані, я маю змогу без жодного докору сумління з ногами залізти в його життя.

43. Із другого боку, кампанії з поширення в мережі ненависті й деструктивних настроїв, — це — попри те, в чому нас дехто намагається переконати, — аж ніяк не позитивна форма взаємної підтримки, а створення ситуативних альянсів проти ворогів. Ба більше, «цифрові медіа можуть наражати вас на узалежнення, самоізоляцію та, врешті-решт, втратю контакту з конкретною реальністю, стаючи на заваді розвитку автентичних міжособистісних стосунків»[3]. Ми потребуємо фізичних жестів, міміки, пауз, мови тіла, запаху парфумів, тремтіння рук, рум'янцю, крапельок поту — адже все це промовляє до нас і є частиною людської комунікації. Віртуальні контакти, які звільняють нас від потреби старанно плекати дружбу, підтримувати стабільні взаємини й досягати консенсусів, шлях до яких потребує часу, — це лише з вигляду спілкування. Вони насправді не творять спільних «нас», а зазвичай маскують і поглиблюють той самий індивідуалізм, який проявляється через ксенофобію та зневагу до слабких. Самих стосунків у мережі замало, щоб будувати мости; віртуальні стосунки не спроможні єднати людство.

Безсоромна агресія

44. Відстоюючи свою затишну споживацьку ізоляцію, люди стають одержимі прихильностями й не готові від них відступитися. Із цього народжуються надзвичайна агресія, образи, знущання, наруга, словесна зневага — аж до знищення гідності іншої людини — безжальність яких не була б можлива в реальній чубанині, бо учасники просто повбивали б одне одного. Соціальна агресія знайшла безпрецедентний простір для поширення в мобільних пристроях і комп'ютерах.

45. Це дозволило ідеологіям відкинути будь-який сором. Те, чого ще кілька років тому за жодних умов не можна було сказати вголос, не ризикуючи втратити повагу всього світу, сьогодні може пролунати з вуст навіть політичних авторитетів — і лишитися безкарним. Не варто забувати, що «в цифровому світі діють гігантські економічні інтереси, здатні творити форми контролю, які своєю непомітністю не поступаються агресивності, та механізми для маніпуляції сумлінням і демократичними процесами. Численні платформи віддають перевагу спілкуванню груп однодумців, створюючи перешкоди для зустрічі відмінних поглядів. Такі замкнуті кола сприяють поширенню неправдивих повідомлень і новин, розпалюючи упередження й ненависть»[4].

46. Належить визнати, що фанатизм, який провадить до знищення інших, властивий і вірянам, зокрема християнам: вони теж часом долучаються «до мережі словесної наруги через інтернет і різні цифрові майданчики. Навіть католицькі засоби суспільної комунікації можуть вийти за межі припустимого, вдатися до наклепів і лихослів'я, а про будь-яку етику та повагу до доброго імені інших, здається, вони й не чули»[5]. І як це допомагає плеканню братерства, до якого покликав нас Отець?

Інформація без мудрості

47. Справжня мудрість вимагає зустрічі з реальністю. Але сьогодні все можна підробити, замаскувати, модифікувати. Через це безпосередня зустріч із реальністю стає нестерпною, а тому вмикається механізм «відбору», формується звичка одразу відокремлювати те, що нам подобається, від того, що не подобається, привабливе від неприємного. За тою самою логікою ми починаємо обирати людей, із якими вирішили жити у світі. А тих осіб чи ситуації, які вразили нашу чутливість або були неприємними, просто виштовхуємо за межі своїх віртуальних мереж, творячи віртуальне коло, що ізолює нас від світу, у якому ми живемо.

48. Сісти й вислухати іншого, як це буває, коли зустрічаються двоє людей, — ось парадигма привітного ставлення, у кому ми долаємо власний нарцисизм і щиро вітаємо іншого, звертаємо увагу на нього, звільняємо для нього місце у своєму колі. Проте «сьогодні світ здебільшого глухий. […] Іноді швидкість і метушня сучасного світу заважають нам добре вслухатися у те, що говорить інша людина. Ми готові перебити її на півслові й відповісти, хай вона ще й не висловила свою думку. Не можна втрачати вміння слухати». Святий Франциск Ассізький «прислухався до голосу Бога, він прислухався до голосу бідних, він прислухався до голосу хворих, він прислухався до голосу природи. Це стало способом його життя. Сподіваюся, що зерно святого Франциска проросте в багатьох серцях»[6].

49. Якщо ми втратимо вміння мовчати і слухати й будь-що перетворюватимемо на швидкі, метушливі повідомлення, то ризикуємо втратити й фундаментальну структуру мудрої людської комунікації. Виникне новий стиль життя, у якому ми будуватимемо лише те, що хочемо перед собою бачити, і відкидатимемо все, чого не можна контролювати чи нашвидкуруч пізнати. Така динаміка за своєю внутрішньою логікою перешкоджатиме спокійним роздумам, які могли би привести нас до спільної мудрості.

50. Шукати істину можна в діалозі, у тихій розмові чи в пристрасній дискусії. Це нелегкий шлях, що торується через мовчання та страждання, та на ньому можна зібрати величезний досвід окремих людей і народів. Безмір інформації, яка переповнює нас, не стає більшою мудрістю. Мудрість не здобувається пошуками в інтернеті, не осягається нагромадженням інформації, вірогідність і правдивість якої сумнівні. Так ми не дозріваємо в зустрічі з істиною: адже розмови точаться тільки навколо останніх даних, залишаються на поверхні, не йдуть далі узагальнень. Ми втрачаємо пильність та увагу щодо змісту життя, не розпізнаємо екзистенційних сенсів. Тож свобода стає ілюзією, яку нам продають і яку так легко переплутати зі свободою навігації в мережі. Проблема в тому, що шляхом братерства (чи локального, чи універсального) можуть йти лише вільні духом і готові зустрітися з реальністю люди.

З італійської *переклав Олексій Браславець.*

Переклад створено за підтримки проєкту Оксфордського університету «Нові горизонти науки й релігії у Східній Європі», профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторові й не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

The creation of this text was supported by the University of Oxford project ‘New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe’ funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.

ПАПА ФРАНЦИСК 29 ЛИСТОПАДА 2021

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**

Примітки

1. «Humana communitas». Лист до президента Папської академії «Pro Vita» з нагоди 25-ї річниці заснування (6 січня 2019), 2.6: «L’Osservatore Romano», 16 січня 2019, с. 6–7.
2. Відеопослання на TED 2017 у Ванкувері (26 квітня 2017): «L’Osservatore Romano», 27 квітня 2017, с. 7.
3. Апостольське постсинодальне повчання «Christus vivit», (25 березня 2019), 88.
4. Там само, 89.
5. Апостольське повчання «Gaudete et exsultate» (19 березня 2018), 115.
6. З фільму Віма Вендерса «Папа Франциск — людина слова» (2018).